

Szentendre Szalon: A magyar felsőoktatás vesszőfutása — 2013. április 18.

Illusztrálni szerettem volna: a (felső)oktatás jelenleg sokat ostromozott reformjai a régebbi „reformok” (részbeni) tompításai, illetve kísérletek a jobbításra, a visszaállításra. Elsősorban saját ELTE-s élményeimet, tapasztalataimat próbálom megosztani és ezeket kiegészítettem, pontosítottam dr. Závodszy Géza megjegyzéseivel, és az interneten olvasható rendeletek szövegével.

Eredetileg Gézával történő „beszélgetésként” képzeltem el az április 18. alkalmat, de lényegében az egész áprilisban nem találtunk jó időpontot. Jelenlétét többszöri e-mail váltással és egy háromórás beszélgetéssel gondoltuk pótolni. Személye azért fontos, mert 1994-2002-ig főnököm volt, és azóta is baráti a kapcsolatunk. Igen jelentős személyiség az oktatásban, számtalan bizottság tagja, több tanulmány, könyv szerzője. (Zoltán fia két évig vezette a szentendrei Kulturális Kht-t.) Géza gondolatai, észrevételei aláhúzva szerepelnek.

Hála Istennek olyan szerencsés voltam, hogy nyugdíjazásom után még másfél évig dolgozhattam: saját hallgatóink szakdolgozatát, (állam)vizsgáját egyengettem. Nem kellett az általam tömegoktatásnak minősített (Bolognával súlyosbított) egyetemi képzésében szerepet vállalnom. Ugyanakkor sok kollégám, barátom panasza eljutott hozzám.

Az áprilisi előadás tíz diából álló PP-prezentáció volt, ezért elképzelhető, hogy helyenként az alábbiak is vázlatosra sikerültek.

Tartalom

1. 1991 — 2003 - Kreditrendszer
2. 1993 – 2013. Tandíj, állami egyetemek?, finanszírozás
3. 1995. 03. 12. Bokros-csomag (felsőoktatás)
4. 1996-1998. Felvételi eltűnik!
5. 1999 – 2006. Bolognai folyamat
6. 2000 – 2003. ELTE 3 karból 8 kar!
7. 2004 - ???? Szenátus
8. Egyetemek, főiskolák listája (2012. decemberi helyzet).

1. 1991-2003- Kreditrendszer

'91— ELTE BTK-n kísérlet. '96-ban törvény, '98-ben rendeletek. 2003-tól minden intézményre érvényes.

dr. Z. Géza: Sok tényező okozta, hogy 12 évig tartott : Hunyady György 1990-ben BTK dékán lett, „nem simán” (mindössze két évre)! Sok törvénytelenségre derült fény (utólag a vizsgálat 34 pontban elmarasztalta), de elkezdődött a kreditrendszer...

Fodor Gábor (1994. 06. – 1995. 12. miniszter) filozófiája: hallgató a megrendelő — egyetem kiszolgáló; legyen tandíj (ld. később), hallgatói létszám növelése (nálunk a TFK-n kb. 900→1600), pénz a létszám után (maíg is így van). Ezek egyértelműen „hallgatóbarát”

elképzelések. A piacositás vége inkább anarchia, mint kötség kímélés lett. Fodor Gábor: „egyetemek jobboldaliak”.

Kreditrendszer hátrányai: Hallgató „harmadéves”, de hiányoznak elsős vizsgái. Félévek egymásra épülése megszűnik. Gyakran másfélszeres képzési idő, utolsó években már csak 1-2 vizsga/szigorlat van hátra. Sok hallgató adminisztrációja kezelhetetlen. TTK-n és IK-n katasztrófa-ként éltük át. Humán tanszékeken nem éreztük aggasztónak, el lehetett viselni. Voltak sokkal kártékonyabb dolgok.

2. Tandíj

1993. Mádl Ferenc — „kellene, legyen...” 1994-ben minden párt — a legyen mellett kampányolt. 1995. Fodor Gábor: állami finanszírozás/költségtérítés éles megkülönböztetése. Tandíjat 2-10e körül tervezte/ék, de a Bokros-csomag fogadtatásának hatására elvetették. Magyar Bálint alatt utólagos? képzési hozzájárulás 100/150 ezer FT. Igazából csak fecsegés, akarat és konkrétumok nélkül. 2006 – 2008. nem egészen átgondolt, majd „szociális népszavazás” következett. Általában jellemző a vélt fiskális szükség és a politikai aggodalom, félelem.

3. 1995. 03. 12. Bokros csomag a felsőoktatásban

11 fős tanszékünkről 5 főt kellett elbocsátani mérlegelés nélkül (45%) Főiskolai szinten nem volt ennyire borzalmas. Sok helyütt volt „tartalék”. Országosan 9000 ember? elbocsátva, ez a mai állomány közel 50%-a. Ez lehetetlen, sajtóhiba. Amúgy az Alkotmány Bíróság visszadobta: nem PM (Bokros pénzügyminiszter volt) hatáskör, de forráselvonással (19%-kal kevesebbet kaptak az intézmények) lényegében megvalósult.

4. 1996-1998. Felvételi eltűnik!

Hozott pontok duplázása (1995-1997.) már eleve formális volt: az ifjú eljött felvételizni, majd a középiskolából hozott pontok kétszerezését választotta... 1997-től már nem is volt nálunk felvételi. Létszám véletlenszerűen 5-15%-kal emelkedett, színvonal egyértelműen romlott. Szerintem a korrupció megszüntetése volt a cél, sok nagyon kellemetlen esettel találkoztam. Én egy ilyet sem tapasztaltam, fel sem vetődött bennem. Z. Géza főigazgató volt: kb. 40-szer annyi „hallgatója” volt, mint nekem.

5. 1999-2006. Bolognai folyamat

1999. Magyarország Európa 29 országával együtt aláírta a Nyilatkozatot. Lényegében Uniótól „független”. Cél: egységesítés, Európai Felsőoktatási Térség (EFT) kialakítása, diplomák szabványosítása, kreditek egyenértékűsége, 8 félév után részbizonyítvány. 3+2 éves alap+mester)képzés +PhD. Orvosokra, jogászokra NEM érvényes, de tanárképzésre IGEN. Tanítók 6-12. éveseket, (gimnáziumi)/tanárok 13.-érettségiig oktatnak. Kettő helyett 1, vagy

A magyar felsőoktatás vesszőfutása

1,2(1,5) szak. Mindenkinek van fő szakja (major) és minor szakja jelentősen felületesebb képzéssel. Lesz igazi történelem tanár, és egy „kicsit” magyar tanár is! Nem következetes. 5 főiskolából: Eger Nyíregyháza, majdnem változatlanul képez (bizonyos szakokból 4+1 vagy 5+1 év; több kar), Szombathely (Ny.Mo.E), Budapest, Szeged „beolvadt” — nagyon különböző módon. Első három évben a leendő tanárok együtt tanulnak a kutatókkal, programozókkal — alsóbb évfolyamokon tömegoktatás. (Ez most megszűnik, nem lesz osztatlan, első év előtt újra szétválík.) 2010-ben az ELTE IK MSc IV. évben 5 fő indult a régebbi 70-100 fő helyett! A következő félében 25 hallgató iratkozhatott be. Mesterképzésben 70-80% neveléstudomány (több pénz)! Iskolai gyakorlat elhalóban van/volt.

Állami finanszírozású hallgatók „röghözkötése” pontosan a Bolognával megteremtett helyzetet kivédendő: drágán képzett fiatal diplomásaink ne szaladjanak külföldre.

Felsőfokú szakképzés 2006-ig teljesen kimaradt a bolognai rendszerből?! Utána még négy évig inkább időhúzás...

Hunyady György ELTE PPK (Pedagógiai és Pszichológiai Kar) és neje: TtóKF főigazgató uralni próbálták a budapesti tanárképzést! Sőt a PPK begyűjtötte többek között a TELJES felnőttoktatást, az ének-zene, a rekreáció, a művelődésszervező, sportszervező szakokat, melyek oktatása azelőtt jelentős részben nálunk a TFK-n folyt.

6. 2000-2003. ELTE-be beolvadás

TTK: épülő épületbe, de elég humánusan, előbb utóbb konszolidálódott. IK --- minden maradt, elbocsátás nélkül, önállóság megőrzése. A törvény elég lojális volt: mindenkit át kellett venni az egyetemi tanszékekre. Hogy 1-2 év múlva mi történt az oktatókkal, az más kérdés. Bizonyos tanszékek elég rosszul jártak. Amúgy integrációs határozat született, hogy Bárczy+TtóKF+TFK közös egyetem legyen. Államtitkárok is így tudták, valahol megváltoztatták anélkül, hogy a kormány újratárgyalta volna... Lett ELTE 8 karral.

7. Szenátus (2004 -)

A kormány által a rektor fölé kényszerített testület 4 belső és 4 külső taggal. Utóbbiak gazdasági, pénzügyi szakemberek, menedzserek stb. Rektor helyett Szenátus dönt. ELTE Szenátusában rövid ideig Bokros Lajos!

ELTE-BME tudásközpont (pl. doktori iskola): PPP-beruházás (1/3 összeg az egyetemtől! +EU+**magántőke**), egyik egyetem oktatói sem támogatták a tervet, sajnálták rá az 1/3-nyi pénzt! Elkézdtek, félbe maradt, mert a pénz elfogyott. Tavaly előtt fejezték be!

8. Egyetemek, főiskolák listája (2012. dec.)

26 egyetem van, köztük 3 egyházi, CEU (New York, akkreditációja sokáig hiányos), Andrassy (német nyelvű, inkább másoddiplomás, doktori képzés) — tehát 21 állami egyetem. Nem szerencsés a magán és alapítványi intézmények szaporodása az utóbbi időben.

10 állami főiskola (BGF, Dunaújváros, Eötvös József, Kecskemét, Károly Róbert, táncművészeti, Nyíregyháza, Eger: két volt tanárképző főiskola!, rendőrtiszti, Szolnokon üzleti).

22 „egyéb” főiskola: (11 történelmi egyházi, vállalkozási, kortárstánc, Gábor Dénes, Harsányi János, Kodolányi, Zsigmond király.)

Megszűnt (beolvadt): Berzsényi Dániel (Szombathely) és Vitéz János (Esztergom). Minthogy Bologna egyik célkitűzése a „korszerűtlen” főiskolák számának jelentős csökkentése volt, fenti helyzet érdekesnek mondható...

Tanárképzés marad a 6+6 két szintjén, tehát változatlanul nem lesz speciálisan felső tagozatos képzés. Képzési idő 4+1 és 5+1 lesz 2014-től, ahol a „+1” (iskolai) gyakorlat — szemben az eddigi pár hónappal. Kérdés, hogy mennyire lesz szakmai/pedagógiai az egy esztendő?

Igazi baj a helyek cserélgetése, „kapása/adása” az állami/nem állami intézmények között. Ezért csak állami egyetem (főiskola) mellett vagyok: fenntartó — üzemeltetessen (nincs kívülről beleszólás). Mindez költségvetési kérdés.

Áttűnésként:

Géza még április legelején írta: Ami a témát illeti, szerintem erre is érvényes, mint Kleopátra orrára: olyan messzire kell menni, hogy egyes szubjektív élmények vagy részérdekek már ne befolyásoljanak. Azaz a magyar felsőoktatás egészének strukturális változásait kellene áttekinteni. Pl. milyen volt a magyar felsőoktatás struktúrája, a bemenet, arányok, színvonal, munkaerőpiac stb., az ún. Kádár korszakban? Hátrányok, előnyök.

... a magyar felsőoktatást megrázkódtatás nélkül lehetett volna hozzásimítani (Bolognához T.T.), amint azt szakmai körök az első menetben javasolták. Politikai döntés volt, már 2002 után (Hunyady!), hogy a magyar felsőoktatás teljes fölszántására használják. Nem folytatom. A legnagyobb problémát (a rendszer zavarát) az okozta, okozza, hogy Fodor óta máig keveredik a piaci működés az állami felelősségvállalással és a szociális szempontokkal, a fejekben is. Vö.: tandíj vagy költségtérítés, normatív finanszírozás, szektorsemlegesség (államilag finanszírozott helyek magán főiskolákon ill. egyetemen). Tisztáztuk akár magunkban, hogy mit jelent az állami egyetem? Az állam tulajdonos...

Egyet érve a fentiekkel, az előadás időtartamának korlátossága és szórványos ismereteim miatt mégis elmaradt a Kádár-kor, ugyanígy a felsőfokú szakképzés, az akkreditáció, a Hallgatói Önkormányzatok és sok minden más.